

Scholierenacties

Onderwijs op de Balkan

Taal

Maatschappij & Politiek

vakblad voor maatschappijleer

INHOUD

4 **Docentschap: plezierig en zwaar**
Interview met CU-fractievoorzitter Arie Slob

7 **Overlegclubje in actie**
*Interview met LAKS-voorzitter
Sywert van Lienden*

8 **Geen kwantiteit maar kwaliteit**
Visie van een docente op scholierenacties

11 **Onderwijs op de Balkan**
Studiebezoek aan Roemenië en Bulgarije

13 **Onderwijsbargoens en macht**
Taal als communicatie- en machtsmiddel

16 **Uit en schoner thuis**
*Interview met onderwijskundige
Marieke ten Voorde over contextrijk leren*

19 **Vinger aan de pols**
*Maatschappijleer als begrippenleverancier
voor Mens & Maatschappij*

RUBRIEKEN

3 **Geknipt & geschoren**

22 **Grom**

23 **Recensie**
Amerikaanse presidentsverkiezingen

25 **NVLM**

26 **Signalementen**

Veel over taal in deze *Maatschappij & Politiek*. De Grondwet is vertaald in eenvoudig Nederlands. Een goed idee, zeker vanuit onderwijsperspectief, want dat maakt het mogelijk zinnige dingen met de Grondwet te doen. Een idee trouwens, dat navolging in de onderwijsorganisatie verdient. De stroom van beleids- en andere stukken die dat afscheidt is immers geschreven in een taal die pijn aan de ogen doet en op gespannen voet met veel werkelijkheid staat. Zou dat het gevolg van taalkundige onmacht zijn of misbruiken de managende onderwijsbaasjes hun ontaal bewust als manipulatief machtsinstrument? Beide, denk ik.

Wie een leergebied Mens & Maatschappij noemt, maar verzuimt daarbinnen voor Maatschappijleer een stevige plaats in te ruimen, zou een taalkundige fout kunnen worden verweten. Liever zien we het als een onderwijskundige fout, eenvoudig te herstellen door Maatschappijleer die plek wel te gunnen. Radboud Burgsma schreef een vervolg op een eerder artikel over het hoe en wat daarvan.

De jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw staan, met dank aan Hofland, te boek als de jaren van de ontvoogding. Maar ja, de jonge generatie die zichzelf toen ontvoogde, meent daaraan het recht te kunnen ontlennen nu, denkend oud en wijs te zijn geworden immers, te mogen bevoogden. Gerard van Rossum legde die vaststelling in vraagvorm voor aan Arie Slob, van de ChristenUnie, de regeringspartij die niet wars is van enige betutteling. Dat vraaggesprek leidde tot een toevalsontmoeting met de voorzitter van het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS), Sywert van Lienden, prompt door de *MeP*-redacteur aan de tand gevoeld over de recente leerlingenacties. Let op, van die jongen gaan we meer horen.

Hans van der Heijde

Spijbelregister

Er komt vanaf volgend schooljaar een register waarin wordt vermeld welke scholieren spijbelen, weet de NOS in het *Journal* te melden. Leerplichtambtenaren en scholen weten zo direct wie er niet is komen opdagen. Leerlingen die veel spijbelen hebben vaak ook op andere gebieden problemen en daar is momenteel geen zicht op. Staatssecretaris Marja van Bijsterveldt van Onderwijs wil dat alle scholen in Nederland hun spijbelgegevens in het register laten opnemen, aldus de NOS.

(Bron: *Tweede Kamer/ANP*, 15 januari 2008)

Chaos rond gratis schoolboeken

De invoering van gratis schoolboeken dreigt te verzanden in een enorme rompslomp. De scholen, verenigd in de VO-raad, zullen dan hun medewerking intrekken. Die waarschuwing uitte voorzitter Sjoerd Slagter van de VO-raad op zijn nieuwjaarsreceptie. De scholen in het voortgezet onderwijs krijgen vanaf komend schooljaar 308 euro per leerling om schoolboeken aan te schaffen. Voor ouders worden die boeken gratis.

Maar de VO-raad voorziet grote problemen bij de uitvoering van deze maatregel, met name door Europese aanbestedingsregels. Nu niet langer de ouders, maar de scholen de boeken aanschaffen, ontstaan er al gauw orders van enkele tonnen per school. Voor orders van die omvang is Europese aanbesteding verplicht. De VO-raad zegt *gegronde redenen* te hebben om aan te nemen dat staatssecretaris Van Bijsterveldt aan een andere oplos-

sing denkt. De Europese regels kunnen namelijk ook worden omzeild als het geld voor de boeken direct naar de ouders gaat; die kopen dan zelf hun boeken. Maar voor ouders en scholen levert dat veel rompslomp op, voorspelt Slagter. 'Dat mag en zal niet gebeuren. Daar werken wij niet aan mee.' De scholen zullen in dat geval ouders vragen de rekening voor schoolboeken op te sturen aan het Ministerie van Onderwijs. Dan treft de verwachte administratieve chaos niet de scholen, maar het ministerie. Van Bijsterveldt moet snel met een wetsvoorstel komen om de gratis schoolboeken te regelen, vindt de VO-raad. 'Wij hebben de gratis schoolboeken steeds gesteund, hoewel die maatregel niets bijdraagt aan de onderwijskwaliteit', zegt Slagter. 'Maar aan een haastwet die de problemen van de uitvoering bij scholen en ouders legt, werken we niet mee.' (Bron: *Trouw*, 12 januari 2008)

Scholen verwerpen boete-eis

De boetes voor scholen die te weinig uren les geven, moeten van tafel. Dat zegt de VO-raad, de organisatie van scholen in het voortgezet onderwijs. Zestien scholen hangt zo'n boete boven het hoofd. [Zestien middelbare scholen hebben inmiddels een boete gekregen omdat ze in het schooljaar 2006/2007 te weinig les hebben gegeven. De bedragen variëren van 2.000 tot 244.000 euro, *red.*] Staatssecretaris Van Bijsterveldt (onderwijs) wil scholen met die boetes dwingen meer les te geven. Zij blijven ver onder het minimumaantal lessen

dat de wet voorschrijft, en dat is volgens haar schadelijk voor de kwaliteit van het onderwijs. Maar die samenhang tussen onderwijstijd en kwaliteit blijkt nauwelijks te bestaan. Van de zestien scholen presteert er volgens de Inspectie slechts één onvoldoende. Dat is de vwo-afdeling van het Amsterdamse Calandlyceum. De havo van die school doet het wel goed, net als de andere scholen op de lijst van zestien; twee zijn zelfs 'excellent'. De VO-raad en ook scholierenorganisatie LAKS zien in deze gegevens een bevestiging van hun standpunt: meer onderwijs is niet hetzelfde als beter onderwijs. De boetes zijn volgens LAKS-voorzitter Sywert van Lienden daarom 'nuteloos'. 'Stop het beboeten van goede scholen', luidt zijn oproep aan de Tweede Kamer.

De hoogste boete voor het Piter Jelles Aldlân in Leeuwarden is twee ton. 'Maar we gaan ervan uit dat we niet betalen', zegt een woordvoerder. Volgens haar kloppen de cijfers niet op grond waarvan de boete berekend is; ook zouden er procedurefouten zijn gemaakt. Andere scholen die flink moeten betalen zijn scholengemeenschap Gomarus in Gorinchem (80.000 euro) en het Maartenscollege in Haren (51.000). 'Dat hebben we niet klaarliggen', zegt directeur Ronald Snaterse van die laatste school. Bezuinigen op leraren kan niet, zegt hij, anders wordt het nog moeilijker de urennorm te halen. 'Het zal uit het budget voor gebouwen en computers en dergelijke moeten komen.' Enkele scholen kondigen juridische procedures aan. 'Dat kan jaren duren', voorspelt de woordvoerder van het Piter Jelles. (Bron: *Trouw*, 9 januari 2008)

Docentschap: plezierig en zwaar

GERARD VAN ROSSUM

Maatschappij & Politiek legt Arie Slob, fractievoorzitter van regeringspartij ChristenUnie (CU) in de Tweede Kamer, twee verklaringen voor van de heropleving van de normatieve, sommigen zeggen betuttelende politiek. Ten eerste het feit dat de premier en beide vice-premiers een VU-achtergrond delen en ten tweede de demografische verklaring van politicoloog James Kennedy. Hij wijst erop dat 'het in Nederland al veertig jaar de geboortegolf is die de politieke agenda bepaalt. Die golf krijgt nu kleinkinderen en is het gedogen meer dan zat. Ze is nu uit op veiligheid en regelmaat'.

Arie Slob: 'Dat verhaal van de Vrije Universiteit [VU] vind ik altijd een beetje flauw, maar James Kennedy heeft een punt. We hebben een lange periode gehad van geen normen afdwingen, niet betuttelen, want dat is machtsmisbruik. Maar veel mensen vinden nu dat we zijn doorgesloten, dat we tegen grenzen aanlopen, dat de overheid weer moreel leiderschap moet tonen.

Neem de prostitutie: het is onze christelijke levensovertuiging dat dat niet de

manier is waarop je met je lichaam zou moeten omgaan, dat we dat niet moet gedogen of wettelijk regelen. Vrijdenkers vinden het je eigen verantwoordelijkheid als je je lichaam wilt verkopen, als het maar vrijwillig gebeurt. Je ziet in Amsterdam waar dat toe heeft geleid: uitbuiting, vrouwenhandel en allerlei gereleerde criminaliteit. Onder Job Cohen is er nu een tegenbeweging ontstaan.'

En bijna niemand protesteert! Ook niet-christenen zijn er kennelijk aan toe.

'Ja, ook wie onze principes niet deelt vindt dat er moet worden ingegrepen. Bij veel van deze normatieve keuzen vinden de PvdA en de ChristenUnie elkaar nu in de praktijk.

Het pooiervod, waar de Kamer nu een uitspraak over heeft gedaan, is de PvdA nog wel tegen, maar Paars heeft geen meerderheid meer en de rest van de Kamer was er wel voor, dus...'

De cultuuromslag voltrekt zich tamelijk geruisloos.

'Bij de onderhandelingen hebben we er stevig op ingezet. Wij vinden niet dat een overheid neutraal moet zijn. Een overheid moet keuzen maken en leiding geven, zowel economisch en sociaal, als moreel. Een overheid die op haar handen gaat zitten en alles maar goed vindt, dat is niet onze stijl.'

Er is veel kritiek op de onderwijsvernieuwing, maar is een dergelijk parlementair onderzoek wel gerechtvaardigd?

'We moeten oppassen dat we met die enquête niet aan zelfkastijding gaan doen. Ik heb zelf met mijn voeten in de klei gestaan, weet dus ook hoe die veranderingen in de schoolpraktijk werden ervaren. De macht van Den Haag is lang zo groot niet als politici soms willen. Elke school heeft het op zijn eigen manier opgepakt: basisvorming, Tweede Fase, er zijn enorme verschillen.

Ik heb de Tweede Fase en het Studiehuis als plezierig ervaren toen ik nog in het onderwijs zat. Voor mijn vak, Maatschappijleer, betekende het eigenlijk een stuk erkenning voor een werkwijze die daar al werd toegepast. Werken met projecten, in groepen, met een logboek, buiten school, dat deden we al lang. Die vernieuwing heeft Maatschappijleer ook een steviger positie binnen de scholen gegeven.'

Fractievoorzitter Arie Slob (ChristenUnie)

Wat vindt u dan, los van de vernieuwingen, van de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs?

'We moeten niet doen alsof het met die kwaliteit zo beoernd is gesteld. Zowel volgens de eigen inspectie als uit internationale vergelijkingen blijkt dat we het helemaal niet zo slecht doen. Natuurlijk zijn er tekorten, de kwaliteit kan altijd beter. Het moet tussen de oren van docenten zitten, maar ook van politici, dat je echt probeert er meer uit te halen. Grosso modo doen we het echter niet verkeerd. Ik vond het dus echt een heel verkeerde uitspraak van Plasterk dat het onder de maat zou zijn. Daar ga ik hem ook op aanspreken morgen, want daar doet hij het onderwijs onrecht mee. Al die mensen die elke dag weer opnieuw knetterhard werken met al die pubers voor zich. Ik heb het zelf ook jarenlang gedaan, ik weet wat het is: dat is zwaar werk.'

Onderwijsminister Ronald Plasterk zoekt het in de kwaliteitsverbetering van leraren en in het aantrekkelijker maken van het beroep.

'Ja, maar die aantrekkelijkheid versterk je niet als je tegen al die docenten zegt dat ze onder de maat presteren. Een deel van het imago is afhankelijk van hoe politici over het onderwijs spreken. Als wij alleen maar over het onderwijs spreken in de sfeer van problemen,

van dingen die slecht gaan, dan ontstaat er ook een beeld van een sector waar je dus echt niet moet wezen. Ik wil de dingen niet mooier maken dan ze zijn, maar ik weet hoeveel plezier je kunt beleven aan het werken met jongeren, hen te helpen in hun ontwikkeling naar de volwassenheid - en dan met een vak als Maatschappijleer, dat je bij wijze van spreken de wereld voor ze kunt opengooien: "Jongens en meisjes, let daar eens op en kijk daar eens naar". Je leert ze welke problemen er zijn en wat ze daar zelf voor kunnen betekenen. Gelukkig zijn er nog heel veel van die mensen, die elke dag laten zien dat ze er zin in hebben, dat ze van kinderen houden. Dat zijn de beste ambassadeurs voor het onderwijs. Politici moeten de problemen niet onder het tapijt vegen, maar dat negativisme is nergens voor nodig.'

Waarom zoekt u de verbetering van positie en imago?

'Het is goed dat er een miljard euro extra naar de salariering gaat. Het onderwijs loopt daarin duidelijk achter. Ik was 'na-HOSser'¹, dus ik weet nog wel... Als ik een jaar eerder was begonnen had ik bijna de helft meer verdiend. Dat is later wel gecorrigeerd, maar heel beperkt. Aan de andere kant, ben ik nooit voor het geld het onderwijs ingegaan, ik had andere idealen die ik belangrijk vond. Een veel urgenter probleem dan het geld is de extreem hoge werkdruk, die moet veel hoger op de agenda. Die werkdruk moet de komende maanden ook in de besprekingen met de bonden worden meegenomen en dan moet alles bespreekbaar zijn, wat mij betreft ook de vakanties. Die lange vakanties, die ik als

docent heerlijk heb gevonden, betekenden wel dat de werkdruk in de weken dat je wel voor de klas stond gewoon enorm toenam. Als je maar twee weken meer zou werken, zou je het al kunnen uitspreiden.

Dat een docent straks veertig uur binnen de school aan het werk is, vind ik allemaal niet zo erg, maar zorg dan dat er ruimten zijn, waar hij zich kan terugtrekken, zich kan voorbereiden, kan nakijken en leerlingen kan ontvangen.'

In België en Frankrijk is de situatie al zo dat betrekkingen van veertig uur aanwezigheid slechts maximaal twintig lessen omvatten.

'Urenvermindering is onbetaalbaar en bovendien kampen we nu al met een lerarentekort, maar op termijn komen we er niet onderuit de urenvermindering in de werkdrukdiscussie mee te nemen. Plasterk had in het debat over de Commissie Leerkracht-Actieplan pas aan het eind nog even snel een opmerking over de werkdruk, terwijl het eigenlijk daar over moet gaan. De werkdruk was zelfs de directe aanleiding om bij de coalitieonderhandelingen, waar ik bij zat, die commissie in het leven te roepen.

Het is weliswaar de verantwoordelijkheid van de scholen en de docenten, maar die zijn onvoldoende in staat gebleken om klachten over de hoge werkdruk goed te verwerken. We moeten de scholen aan een instrumentarium helpen om die werkdruk te verlagen.'

En voor de leerlingen, wat vindt u van de 1.040-urennorm en de scholierenactie?

'Ja, het LAKS [Landelijk Aktie Komitee Scholieren, *red.*] wilde me verleiden om nu al, vóór het onderwijsdebat, met mijn urenaantal te komen, maar dat doe ik pas in de Kamer, waar het hoort. Ik vind het wel juist dat de scholieren in de eerste plaats actievoeren over de kwalitatieve invulling van die uren, maar dat is eigenlijk de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen, dus daar moeten ze zijn.' ■

Noot

1. Een 'na-HOSSer' is aangesteld na het HOS-akkoord (1985), waarin ondermeer de herstructurering van de salarisstructuur is vastgelegd. Deze na-HOSSers gingen aanmerkelijk minder verdienen dan de generaties voor hen [*red.*].

*Interview met LAKS-voorzitter
Sywert van Lienden*

Overlegclubje in actie

GERARD VAN ROSSUM

Op weg naar Arie Slob van de ChristenUnie loopt *Maatschappij & Politiek* in de Haagse wandelgangen de vanuit het niets Bekende Nederlander geworden Sywert van Lienden (17) van het Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS) tegen het lijf. Die had er net een rondje fractieleiders opzitten, om ze een 1.040-urenstandpunt te ontlokken. De afspraak met Slob was hij wegens tijdgebrek niet nagekomen, dus bood Gerard van Rossum aan hem te verontschuldigen en zijn 1.040-urenvraag in het interview met Arie Slob op pagina 4 'mee te nemen'.

Gerard van Rossum: Arie Slob was not amused dat je verstek had laten gaan. Misschien dat hij daarom zijn kaarten voor de borst hield. Zijn stellingname bewaart hij voor het debat in januari.

Sywert van Lienden: 'Dat verbaast me niets, ik denk dat ik toch maar een nieuwe afspraak met hem ga maken.'

Dat lijkt me het beste. Wat denk je zelf trouwens van die 1.040-uren-norm en de spontane acties?

'Gemiddeld is 1.040 uur wel haalbaar, maar met de boodschap aan de besturen erbij dat ze dan ook wel zinnig moeten worden ingevuld. We zijn al in

december 2006 liep, maar het is pas de laatste week heel groot geworden, min of meer buiten ons om.

Oorspronkelijk stond in de actie voorop dat de kwaliteit van het onderwijs omhoog moest. Begin 2007 is de actie omgebogen naar het *nieuwe leren*, daar kwam ook elke keer weer het kwaliteitsaspect bovendien en ook met het lerarentekort moesten we iets doen. Net voor de zomervakantie heeft de staatssecretaris een brief gestuurd, dat die 1.040 uur nu echt moet worden gehaald, anders komen er sancties. Ze stelde absurde eisen voor het nieuwe schooljaar, die 93 procent van de scholen niet konden halen.

Daarover wilden we met het ministerie en met de Tweede Kamer praten. Toen daar geen schot in zat dreven we steeds meer richting de actiekant. Ik moet wel zeggen dat LAKS in principe meer een overlegclubje is, dit was vrij nieuw. De actie was van begin af aan op kwaliteit gericht, want de 1.040-norm zegt daar niets over. We moeten zorgen dat de norm recht doet aan de scholier. Wat leerlingen eigenlijk eisen is gewoon een goede les.

Als maatschappijleervakblad zijn we geïnteresseerd in hoe je dat vak ervaart. Heb je er veel van opgestoken voor de functie die je nu hebt?

'Het zit niet in mijn profiel en het verplichte deel is bij Geschiedenis ondergebracht. Dat is geen ideale situatie; veel te weinig uren, veel te weinig aandacht. Maatschappijleer moet veel meer ruimte krijgen. Het gaat over het nu, en Geschiedenis over hoe het was, dat is het verschil. LAKS heeft bij de inrichting van de profielen gezegd dat Maatschappijleer juist ook belangrijk is in de niet-sociaal-culturele profielen; niet alleen als voorbereiding op sociaalwetenschappelijke studies is het ontzettend waardevol.

Maatschappijleer zou je twee uur in de week moeten hebben. Dan pak je de krant erbij en een stuk theorie om het te onderbouwen, en dan wordt het spannend; niet uit het boek werken en dan af en toe een krantenknipsel. De meeste leerlingen zijn op zichzelf wel geïnteresseerd tijdens de lessen. De laatste keer ging het over het ontslagrecht. Het was wel leuk, die klas ging direct aan het polderen met vakbonds- en werkgeversstandpunten... een echt debat, super, maar dan gaat na tien minuten wel de bel, en dat is erg jammer.' ■

Visie van een docente op scholierenactie

Geen kwantiteit maar kwaliteit

ANIQUE TER WELLE

Eind november ging een groot aantal leerlingen de straat op om in de vorm van een protestdemonstratie te getuigen van kritisch burgerschap. Gewapend met etenswaren, blikjes frisdrank en fietsbellen gaven zij uiting aan hun onvrede over de 1.040-urennorm. Maatschappijleerdocente Anique ter Welle doet verslag van een hectische week.

buiten een enorm lawaai op. Ik dacht aan een vechtpartij en liep naar het raam. Juichende en schreeuwende scholieren renden rond. Ach natuurlijk, het was de staking! 'Moeten we ook naar buiten?', vroegen de leerlingen in mijn klas. 'Dat moeten jullie zelf weten', was mijn antwoord, 'weten jullie waarover het gaat en staan jullie achter de acties?'. 'Nee', was het antwoord, 'we willen gewoon doorgaan met de les'. Achteraf bleek dat we vrijwel alleen in de school waren achtergebleven. Toen de bel ging liepen we naar buiten en daar, buiten de poort van de school, was de chaos compleet. Woedende scholieren gooiden met alles wat ze voor handen kwam naar politieagenten en de toegesnelde journalisten. Boterhammen, fruit, eieren, volle blikjes frisdrank en fietsbellen vlogen door de lucht. Collega's

Het bijbrengen van kritisch burgerschap is een belangrijke doelstelling van het vak Maatschappijleer. Mijn lessen op het Amsterdamse Montessori Lyceum beginnen altijd met Nieuws van de Week, elke week voorbereid door een leerling. Dat is een gesprek over iets in de samenleving dat leerlingen bezighoudt. Geen debat en al helemaal niet 'zo maar wat roepen over van alles en nog wat'. Nu moet een leraar bescheiden zijn over wat hij allemaal kan bijbrengen, maar het is het proberen waard. Eind november bleek maar weer eens hoe hard dat nodig is...

Dag 1: Onwetendheid en chaos

Al enige tijd gingen er geruchten, toch wist ik even niet wat er gaande was op het schoolplein vrijdag 23 november. Tijdens een les aan vwo-6 steeg

probeerden de boel te sussen, zoals ook later op de avond op de lokale zender AT5 zou zijn te zien. Ik was geschokt door de grimmigheid, het vandalisme en het geweld. Een aantal leerlingen keek me stralend aan: 'Goed hè, dit is Maatschappijleer!'. 'Waarover gaat dit?', vroeg ik. 'Iets met uren geloof ik', gaf een leerling als antwoord. 'We willen meer les', sprak een ander. Op een gegeven moment vertrok de stoet richting andere scholen, het Museum- en het Leidseplein. Verbaasd en verontrust bleef ik achter.

Dag 2: Rellen en geweld

Dat weekend werd duidelijk dat er op maandag opnieuw acties zouden zijn. Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) distantieerde zich uiteindelijk van de acties en riep scholieren op er niet aan mee te doen. Bij ons op

school werden op maandagochtend leerlingen ook opgeroepen zich niet bij de acties aan te sluiten, maar om op school te blijven. Een delegatie van de leerlingenraad zou een alternatieve actie ondernemen en met handtekeningen en spandoek naar het partijbureau van de PvdA gaan. Verder zouden de lessen gewoon doorgaan. Tijdens de tweede pauze kwam echter een grote stoet leerlingen opnieuw de straat voor onze school in. Ze liepen over auto's, braken spiegels van auto's, gooiden met fietsbellen tegen de ruiten van de school en riepen leerlingen van onze school op zich aan te sluiten. Opnieuw werd hier door veel leerlingen gehoor aan gegeven. Dit keer echter had de politie besloten dat de leerlingen niet naar het Leidsplein mochten, maar op het Museumplein moesten blijven. Daar liepen de spanningen

behoorlijk op. Ook gingen leerlingen van verschillende scholen onderling op de vuist. De mobiele eenheid voerde charges uit, leerlingen werden gearresteerd. Ik was teleurgesteld in de leerlingen die hieraan meededen: wat was dit voor waanzin?

Dag 3: Beheersing en controle

Voor de vrijdag daarop werd een grote landelijke manifestatie op het Museumplein aangekondigd - om de hoek bij het Montessori Lyceum. De directie van de school kon de veiligheid van onze leerlingen rondom de school niet garanderen. Ouders kregen een brief waarin dit werd uitgelegd. De mogelijkheid werd geboden om zoon of dochter die dag thuis te laten. Ook zou het toegangshek van de school enige tijd gesloten zijn. Leerlingen die aan de actie wilden meedoen werden ver-

Scholierenactie tegen ophokplicht en 1040 urennorm. Foto Nationale Beeldbank

zocht rechtstreeks naar het Museumplein te gaan en niet eerst op school te komen; dit om de rust en veiligheid in de school zo veel mogelijk te waarborgen. Ik maakte me grote zorgen. Die vrijdag bleef het echter relatief rustig. Het LAKS had de manifestatie goed georganiseerd, inclusief eigen beveiliging, en de politie was massaal aanwezig. Met een aantal collega's was ik kort op het Museumplein, waar ik met een aantal leerlingen van onze school sprak. De sfeer was rustig en er was muziek. Overigens liepen er wel jongeren (scholieren?) rond, die duidelijk op zoek waren naar rottigheid. Ditmaal gelukkig zonder succes.

was dat nog wel acceptabel. Geweld tegen politie en journalisten vonden ze achteraf ook veel te ver gaan. Ook sprak ik met ze over het belang van het maken van eigen afwegingen op dit soort momenten. Mijn stelling was dat als je je aansluit bij een muitende bende die door de straten van Amsterdam trekt, dat je daarmee medeverantwoordelijk bent voor het gedrag van die groep. Je kunt immers ook besluiten niet mee te lopen of een andere route te lopen. Op die manier geef je een signaal dat je het daar niet mee eens bent. Mijn leerlingen zagen dat echt anders. Iedereen is alleen verantwoordelijk voor zijn eigen gedrag, was hun opvatting. Ten slotte hadden

er echter wel een paar voorwaarden bij actievoeren. Je moet weten waarover het gaat. Je moet er zelf (!) van overtuigd zijn dat actie nodig is om je standpunt kracht bij te zetten. Je moet je zichtbaar distantiëren van vernielzucht en geweld.

Docenten Maatschappijleer moeten zich inspinnen om leerlingen deze kenmerken van kritisch burgerschap bij te brengen. De scholierenacties van eind november hebben duidelijk gemaakt dat er een taak op dit gebied ligt. ■

De scholierenacties hebben duidelijk gemaakt dat er een taak ligt om leerlingen kritisch burgerschap bij te brengen.

Terugkijken

De weken daarna werd op school veel met leerlingen over de acties gesproken; natuurlijk ook in mijn maatschappijleerlessen. Ik vertelde mijn leerlingen dat ik zo ontzettend geschrokken was van de agressie. Ik vroeg ze waar dat nou vandaan kwam. Dat wisten ze zelf eigenlijk ook niet. Wel werd duidelijk dat hun grenzen over wat in dergelijke situaties wel en niet te tolereren gedrag is, totaal ergens anders liggen dan de mijne. Het omtrappen van vuilnisbakken of het in de fik steken ervan, het vernielen vanabri's, fietsen en auto's, vind ik volstrekt idioot gedrag. Voor de leerlingen

we het over de kwestie zelf. Er waren maar weinig leerlingen die wisten waarover het ging en ook wisten ze niet hoeveel uren er bij ons op school les worden gegeven. Dat er bij ons op school geen leerlingen onder begeleiding van een conciërge in lokalen worden gezet, wisten ze wel, maar dat zou zomaar kunnen gebeuren was hun weerwoord.

Toekomst

Wat moeten we ermee? Moeten we er iets mee? Ik vind dus van wel! Er is niets mis met actievoeren. Sterker nog, het is een belangrijk recht in een democratie. Wat mij betreft horen

Onderwijs op de Balkan

WOLTER BLANKERT

Kinderen lopen zonder schoenen door de modder over het pad voor hun woning, stoeptegels schijnen ze niet te kennen. Uit de troostloze flatgebouwen ontsnapt rook uit de raamloze kozijnen. Het enige dat het domicilie van de Roma in enkele Oost-Europese landen nog doet verschillen van oorlogsgebied zijn de ontbrekende kogelgaten in de muren van de gebouwen. Hoe achtergebleven zijn de kinderen uit deze bevolkingsgroep als het om onderwijs gaat?

Roemenen en Bulgaren zijn sinds vorig jaar onze Europese medeburgers. Betrokkenheid bij medeburgers is een burgerplicht. Daarom heeft het Europees Platform in 2007 een studiebezoek naar beide landen georganiseerd. Met de toetreding tot de Europese Unie van Roemenië en Bulgarije in 2007 werd de theorie van Samuel Huntington over *Botsende beschavingen* genegeerd. Die stelt dat er dwars door Europa een scheidslijn zou lopen, met aan de westelijke kant landen die door de Verlichting zijn aangeraakt, terwijl op de oostelijke flank autoritaire regimes een natuurverschijnsel zouden zijn. Landen waar de orthodoxe kerk of de islam de dienst uitmaken liggen volgens hem aan de verkeerde kant. Op grond waarvan hij meent dat democratie en mensenrechten in Spanje (of Duitsland) op een langere

traditie kunnen bogen dan in Roemenië, blijft daarbij tamelijk duister.

Onderwijs

Of Roemenië en Bulgarije aan de standaard voldoen die wij als Europees beschouwen, kan men ook in de scho-

len zien: wordt in het onderwijs een kritische geest bevorderd en worden er geen waanideeën bij de leerlingen ingestampt, zoals bij totalitaire regimes gebruikelijk is? Dat de Verlichting aan de scholen in Roemenië en Bulgarije zou zijn voorbijgegaan, bleek geen houdbare stelling. Het is zelfs goed verdedigbaar dat het hele onderwijs in zijn huidige vorm een product ervan is: van het idee dat het kind tot een even kundige als mondige burger moet worden opgevoed.

Wat de inhoud betreft zijn de overeenkomsten met het Nederlandse onderwijs frappant. Ook in deze landen spelen de talen een belangrijke rol en ook hier gaat het om kleine taalgebieden, waarbij het leren van goed Engels, naast de moedertaal, een absolute voorwaarde is om het internationaal te kunnen redden. Wetkunde is een belangrijk vak en beide landen blinken hierin uit bij internationale vergelijkingen. Bij Geschiedenis zijn de hoofdstukken over Nederland vervangen door die over Roemenië of Bulgarije, maar verder is er weinig verschil. De communistische periode wordt omzichtig behandeld, maar laat ruimte voor verschillende opinies. Voor Aardrijkskunde geldt min of meer

Voor de bouw van het regeringscentrum gooide Ceausescu een hele wijk plat

hetzelfde, al krijgt het eigen land daar verhoudingsgewijs nog meer aandacht dan in Nederland.

Maatschappijleer

Maatschappijleer heeft daarentegen een heel andere positie. In de bovenbouw komt het als apart vak niet voor, in de onderbouw (de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs) staat het in Roemenië met 1 uur per week in het achtste leerjaar (bij ons tweede klas voortgezet onderwijs) op het rooster.

'Waarom in de onderbouw?' 'Dan komen alle leerlingen ermee in aanraking. Na hun veertiende kiezen

leerlingen hun eigen richting, een groot deel gaat naar het beroepsonderwijs. Het gaat om algemene kennis waarmee alle leerlingen in aanraking moeten komen'.

'Wat houdt dit vak Civics precies in?'

'Ze leren hoe onze staatsinrichting in elkaar zit, ze leren waarom het be-

langrijk is te gaan

stemmen. We passen er goed voor op niet aan indoctrinatie te doen, niet aan politieke vorming. Onder Ceausescu hebben we daar maar al te slechte ervaringen mee opgedaan'.

'Speelt de eigen mening, discussie, daarbij een rol?' 'Nee, we verbieden het heus niet, maar het gaat om basiskennis over het bestuur van ons land en wat daar zo allemaal bij komt kijken. Voor een eigen mening zijn ze nog te jong, dat komt later wel, bij Geschiedenis bijvoorbeeld, of bij speciale gelegenheden'.

Patriottisme

We kregen de indruk dat deze aanname klopt. Tijdens een les in een voorlaatste vwo-klas ontstond een verhitte, open discussie met ons. Aanvankelijk ging het over literatuur. Zij gaven hoog op over de Roemeense literatuur die tot de wereldtop zou behoren. Wij bekenden geen enkele Roemeense schrijver te kennen. Verontwaardigd reageerden zij en noemden een hele rits van namen die ons als Oudperzisch in de oren klonken. Alleen Ionescu, ja, die hadden we eigenlijk wel moeten kennen, bekenden we. Nou, die was lang niet de beste.

'Wat zijn jullie vreselijk nationalistisch',

Rectorkamer in Sofia.

merkte iemand van de groep op. Nieuwe verontwaardiging. 'We zijn niet nationalistisch, dat houdt immers in dat je het eigen land boven alles stelt, ook als daar geen reden voor is. Dat je je eigen land ver boven andere landen verheven voelt. Dat vinden we helemaal niet, we weten heus wel dat Roemenië er beroerd voor staat. We zijn patriotten. Patriottisch betekent dat je trots bent op wat je land heeft gepresteerd op het gebied van wetenschap, literatuur,

muziek of op een ander terrein. Een patriot heeft best oog voor de schaduwkanten van zijn land, bij een nationalist kun je dat niet verwachten'.

Roma

Na dit lesje in zuiverheid van begrippen, waren we op onze hoede. Toch sneed iemand van de groep nog de positie van de Roma aan. Daarmee raakte hij een gevoelige snaar. De Roemenen kennen de kritiek dat zij de Roma zouden discrimineren en verwerpen dat verwijt over het algemeen.

Ook deze vwo-scholieren stelden dat er geen sprake van discriminatie is.

Zelfs op deze elite-school zouden enkele Roma-kinderen zitten, zij het niet in deze klas. Als ze maar hun best deden - maar dat deden ze zelden dan kregen ze dezelfde kansen. Bovendien gingen steeds meer Roma-kinderen naar Roma-scholen. Nieuw wenkbrauwgefrons aan onze kant.

Het was ook nooit goed, zo was het

weerwoord. Jarenlang is Roemenië bekritiseerd dat het minderheden achterstelde, dat minderheden geen onderwijs in hun eigen taal konden krijgen. Enkele jaren geleden is het roer radicaal omgegooid. Elke minderheid heeft nu, als er voldoende leerlingen zijn, recht op onderwijs in de eigen taal. Zo is het Duitse, natuurlijk naar Goethe genoemde, gymnasium in Boekarest heropend. De Hongaarse minderheid in Transsylvanië kan weer op veel scholen terecht. Deze lijn is ook doorgetrokken naar de

Roma, die nu ook in hun eigen taal het onderwijs kunnen volgen. Voor alle groepen geldt dat ze naast hun eigen taal ook het Roemeens en meestal het Engels leren. 'Leidt dat niet tot apartheid?'. Onbegrip. Nu de wens van de Europese Unie ruimhartig is ingewilligd, deugt het weer niet.

Staking

De eenzijdigheid bij dit soort discussies is een tekortkoming. Geen enkele Roemeense leerling kwam op het idee te vragen hoe het in Nederland zit en geen van de groepsleden vond het opportuun dat uit de doeken te doen. Leg ook maar eens aan een dergelijke schoolklas uit dat in grote delen van Nederland een opsplitsing in witte en zwarte scholen de regel is, maar onderwijs in de eigen taal weer strikt verboden.

In Bulgarije, waar het onderwijs veel overeenkomsten met het Roemeense vertoont, tapt men uit een ander vatje. Daar is Bulgaars de enige instructietaal, ook voor de Turkse minderheid (nog altijd ruim 5 procent, nadat zeker de helft het land is uitgejaagd) en de Roma.

Bij de schoolbezoeken in beide landen waant men zich soms terug op een Nederlandse school in de jaren vijftig van de vorige eeuw; deels monumentale gebouwen maar volledig uitgewoond, al beschikt elke school wel over een redelijk aantal, altijd met trots getoonde computers. De salarissen zijn bedroevend, in Bulgarije zelfs rond de 150 euro per maand. Tijdens ons bezoek gaf dat aanleiding tot een felle onderwijsstaking met de nodige demonstraties. Aan het peil van het onderwijs lijkt dat geen afbreuk te doen: naast Wiskunde vertonen creatieve vakken als muziek en theater een verrassend hoog niveau. ■

Taal als communicatie- en machtsmiddel

Onderwijsbargoens en macht

HANS VAN DER HEIJDE

Aan het begin van bullshitbingo trekken deelnemers aan vergaderingen een aantal willekeurige selecties van, zeg twintig woorden, uit het immer uitdijende woordenboek van onderwijs (management) bargoens. Deze *newspeak*-begrippen worden volgens het bingo-format op kaarten genoteerd, die onder deelnemers worden uitgedeeld. Elke keer als een dergelijk woord valt kijken de spelers of het op hun kaart staat. Ja? Kruis erdoor! Wie het eerst zijn kaart vol heeft roept 'Bullshit!' en ontvangt de prijs...

Lang geleden publiceerde *Maatschappij & Politiek* een artikeltje over de zogenaamde bullshit-bingo.¹ Hoewel bedoeld als satire, het artikel dus, kon het spel werkelijk worden gespeeld. Het idee voor het spel was geboren uit toenemende ergernis over de taalvervuiling.

Machtsinstrument

In bovenstaande alinea staat *taalvervuiling*, dat op zichzelf al iets is dat moet worden tegengegaan. Vervuiling is echter slechts een deel van het probleem en niet eens het grootste. Taal is niet alleen een communicatiemiddel,

maar ook een machtsinstrument. Wie over de taal heerst bepaalt het publieke discours. Wie de dingen een naam mag geven, beschikt ook over de mogelijkheid een naam met een positieve, neutrale of negatieve lading te kiezen. Wie de contexten kan kiezen waarin begrippen worden gebruikt, kan ze op die manier van positieve of negatieve connotaties voorzien. Wie het beleid bepaalt, kiest daarvoor formuleringen en woorden met een positieve lading, opdat het lijkt alsof de richting van zijn beleidskeuzen een hoger doel dient en die keuzen lastig te bekritisieren worden. Tegelijkertijd

krijgen andere keuzen, al dan niet impliciet een negatieve lading mee.

Verouderde kennis

Circa tien jaar lang is door onderwijskundige slippendragers van de onderwijsmanagers, met name die in het (voorbereidende en hogere) beroepsonderwijs, het woord *kennis* vastgeklonken aan het adjectief *verouderde*. Daarmee werden twee dingen bewerkstelligd: *kennis* werd als begrip gereduceerd tot *weetjes* en het kreeg de betekenis van 'overbodig', 'niet van deze tijd', als zodanig te vermijden en dus zeker niet vatbaar voor overdracht in een leslokaal. Helaas moet worden vastgesteld dat *men* er langdurig in is geslaagd op die wijze *kennis* in een kwade reuk te stellen, met alle negatieve gevolgen van dien voor met name de algemeen vormende vakken. Hopelijk ten overvloede: kennis verouderd niet. Daarom lezen we nog steeds Machiavelli. Ook toegepaste kennis verouderd niet, noch daaraan gerelateerde vaardigheden. Hooguit is het kunnen beslaan van een paard een minder gevraagde vaardigheid op de moderne arbeidsmarkt.

Praktijk

Tegelijkertijd en daarmee samenhangend werd *de praktijk* een bewierookt begrip. Daar moest het worden geleerd, werd dus de heersende opvatting die tot in het belachelijke werd en wordt doorgetrokken; alweer ten koste van algemene vorming en ontwikkeling van algemene kennis. Een paar jaar geleden liet de toen pas benoemde

hoogleraar Greetje van der Werf zich voor de leeuwen van een honderdtal mbo-docenten gooien, in hun ROC gedrild tot roodgardisten van de antikennis, pro-praktijk brigade. 'In de praktijk moeten ze het leren, want daar maken ze echte fouten! Van zulke fouten leren ze het best en niet van de theorie!', brulde iemand. 'Ik wens het u niet toe', zei Van der Werf, 'maar stel dat u nu een hartaanval krijgt. Met razende spoed wordt u naar het ziekenhuis gebracht, waar op dit tijdstip alleen een nieuwe coassistent dienst doet, als eerstejaars medicijnenstudent zo in de praktijk gedropt, want daar moet het toch geleerd worden, nietwaar? Zegt u dan ook: "Prima, snijd me maar open, want van je fouten leer je het best"?' 'Ik leid mijn leerlingen niet op tot hartchirurgen', antwoordde de docent, in wiens vak nadenken kennelijk niet meer tot de kerncompetenties behoort.

de. We kunnen alleen maar hopen dat hij niet tot automonteur opleidt.

Tegendeel

Wie het jargon van het moderne onderwijsmanagement aan een kritische blik onderwerpt komt er spoedig achter dat de meeste kernbegrippen daaruit van betekenissen worden voorzien die tegengesteld zijn aan die van het woordenboek. Zeker in hun praktische betekenis blijken ze het tegendeel te worden van wat algemeen is geaccepteerd. Ter illustratie volgen hieronder een paar voorbeelden die aan beleidsnota's en andere stukken van een tweedegraads lerarenopleiding, waaronder Maatschappijleer, zijn ontleend:

Kwaliteit, in samenstellingen als *kwaliteitsslag*, *kwaliteitsoptimalisering*, enzovoorts, allemaal doelend op maatregelen ter verbetering van de

'Bingo valt tijdens onderwijsvergaderingen (Foto Europees Parlement).

onderwijskwaliteit. Goed idee, waaraan hard moet worden gewerkt, zegt men natuurlijk. Wordt echter naar de concrete maatregelen gekeken, dan blijkt wat anders. Kwaliteit blijkt dan te betekenen: meer studenten in kortere tijd een diploma bezorgen. Op zichzelf is daar nog niets mis mee, tot wordt gekeken naar de instrumenten om dat te bereiken. Die komen feitelijk allemaal neer op de verlaging van de opleidingseisen: onderdelen die relatief vaak moeten worden herkanst (inderdaad meest theoretische onderdelen) worden geschrapt of docenten worden onder druk gezet hun normen te verlagen. Met andere woorden: kwaliteitsverhoging staat dus gelijk aan normverlaging en wat is dat anders dan kwaliteitsverlaging?

Flexibilisering, waarmee op het eerste gezicht wordt bedoeld dat studenten op flexibeler wijze met het programma-aanbod zouden mogen omgaan en zo meer greep op hun eigen leertraject krijgen. Maatregelen die onder die noemer worden genomen blijken dat leertraject echter centimeter voor centimeter tot een betonnen monoliet van bureaucratische afvinkbaarheden vast te leggen.

Zelfreflectie: dat die behoort te worden gestimuleerd is een open deur, maar de praktijk is dat wat zelfreflectie heet eveneens tot een bureaucratisch afvinkbaar protocol is gemaakt. Het resultaat is dat studenten zich via imitatie snel een handvol ritueelzinnen eigen maken, waarvan ze weten dat die de noodzakelijke vinkjes opleveren. Met andere woorden: wat zelfreflectie heet is niet meer dan een snel aan te leren en aangeleerd protocol. Als zodanig is het overigens nog maar een paar stappen verwijderd van de eis tot

het publiekelijk leveren van zelfkritiek, in totalitaire systemen gehanteerd als psychologisch dwangmiddel tot conformering en disciplineren. *We*, in zinnen als 'We koersen naar...', 'We hebben gekozen voor...', 'We zetten in op ...'. Dat we lijkt een organisatiecollectief van alle betrokkenen uit te drukken. Het is echter een *we* van hetzelfde kaliber als dat van de leerkracht die tegen zijn leerlingen

zegt: 'We spreken af dat er in de klas geen kauwgom wordt gekauwd'. Dat betekent dus *ik* (c.q. *de directie, het management*) heb dat besluit genomen, waarover verder niet wordt gediscussieerd, en u conformeert zich daar aan.

Betekenisvol en levensecht (inderdaad vrijwel altijd aan elkaar gekoppeld): het ondoen van leerstof van betekenselementen die als niet direct herkenbaar voor leerlingen/studenten worden verondersteld. Met andere woorden: betekenisvoller is dus betekenisleger.

Merk ook op dat begrippen als *contextrijk, betekenisvol, of levensecht*, immer gepresenteerd als hoogstnoodzakelijke vernieuwing, de schijn wekken dat de huidige of vroegere onderwijspraktijk dus contextarm, betekenisleeg of niet levensecht zijn of waren. Ze houden bedoeld of onbedoeld

- maar ik denk het eerste - dus ook een veroordeling in, die echter slechts zelden door degelijk onderzoek en dito argumentatie wordt ondersteund. Hiermee is overigens niet gezegd dat die vernieuwing niet gewenst zou zijn, maar wel dat die, door er dergelijke namen aan te geven, minder vatbaar voor kritiek worden gemaakt. De criticus laadt immers de verdenking op zich vernieuwing tegen te willen houden en *dus* reactionair te zijn.

De criticus laadt de verdenking op zich vernieuwing tegen te willen houden en dus reactionair te zijn.

Nieuw vocabulaire

Dit lijstje van voorbeelden is moeiteloos aan te vullen. Mooier zou het zijn om een complete vocabulaire aan te leggen van woorden en uitdrukkingen van het moderne onderwijs(management)bargoens, die het kenmerk gemeen hebben dat ze het tegendeel van hun algemeen aanvaarde betekenis betekenen of bewerkstelligen. Zitten er geen taalkundigen in het ledenbestand van de Vereniging voor Beter Onderwijs Nederland die voor zo'n opdracht warmlopen? Een dergelijke vocabulaire kan een eerste, voorzichtige stap zijn op weg naar bevrijding van de onderwijspraktijk van de manipulatie met het machtsmiddel taal. ■

Noot

1. Hans van der Heijde, 'Bullshit Bingo', in: *Maatschappij & Politiek*, nummer 2 (2000), p.25.

Uit en schoner thuis

LIEKE MEIJS

'Door vmbo-leerlingen realistische contexten aan te bieden en ze te laten werken aan levensechte opdrachten kan de motivatie worden verhoogd', zo luidt de gedachtegang achter de opdracht die SLO van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) ontving om de mogelijkheden van contextrijk leren nader te onderzoeken.¹ Marieke ten Voorde, onderwijskundige bij Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) interviewde vmbo-docenten Maatschappijleer die contextrijk leren toepassen bij Maatschappijleer en probeerde de vraag te beantwoorden wat contextrijk leren is.

Lieke Meijs: Maatschappijleer is een vak dat altijd al met contexten werkt, immers het echte leven is het object van het vak. Uw onderzoek was dus snel klaar: Maatschappijleer is contextrijk.

Marieke ten Voorde: 'Dat klopt in zoverre, dat maatschappijleermethoden van vele actuele en aansprekende voorbeelden (contexten) zijn voorzien, maar contextrijk leren een stap verder gaat. Leerlingen voeren bij contextrijk leren betekenisvolle en levensechte opdrachten in een realistische leeromgeving uit. Deze opdrachten zijn meer open geformuleerd zodat leerlingen

zelf initiatieven moeten nemen om tot passende oplossingen te komen. De mate waarin scholen invulling aan deze aspecten geven verschilt en dus verschilt ook de mate van contextrijk onderwijs. Het creëren van een levensechte leeromgeving blijkt niet altijd eenvoudig. Indien scholen met de werkplekkenstructuur werken - zoals bij één geïnterviewde docent het geval is - biedt dat uiteraard uitstekende mogelijkheden voor het leren en werken in levensechte contexten. Naast levensechte opdrachten, een realistische leeromgeving en open geformuleerde vraagstukken die tot on-

derzoek aanzetten, geeft de literatuur nog meer kenmerken van contextrijk leren, zoals samenwerken van leerlingen en de manier van beoordeling (naast het product ook het proces); dit vind ik echter niet heel specifiek voor contextrijk leren.

Levensechte opdrachten zijn meer praktijkgericht, waarbij de praktijk zowel de latere beroepspraktijk alsook de latere participatie als burger in de samenleving kan zijn. Het voordeel van levensechte opdrachten is dat het leren meer betekenisvol wordt omdat leerlingen zien waarvoor ze leren. Het stimuleert een betere overdracht van het geleerde naar de wereld buiten school, doordat ze competenties toepassen die in die situatie noodzakelijk zijn.'

Leent deze manier van leren zich beter voor het vmbo door de praktijkgerichtheid ervan?

'Deze categorie leerlingen vraagt weliswaar meer om een praktijkgerichte aanpak en uit interviews blijkt ook het enthousiasme van veel leerlingen over hun actieve rol hierbij. Tegelijkertijd kunnen de opdrachten voor hen ook juist moeilijk zijn door de complexiteit ervan. Er moet bij de uitvoering met heel veel zaken rekening worden gehouden en dat is soms moeilijk te overzien. Als leerlingen uit de sector Zorg & Welzijn daadwerkelijk in een zorginstelling een recreatieve middag voor ouderen moeten organiseren is dat erg intensief en moeilijk. Plannen, organiseren en het zelf sturen van het eigen leren is geen eenvoudige opgave. Eén van de geïnterviewde docenten gaf aan vmbo-leerlingen meer sturing en begeleiding dan aan havo/vwo-leerlingen. Om te voorkomen dat leerlingen verdwalen heeft hij een kader met richtlijnen geschetst. Mede

hierdoor blijven de eisen die hij aan leerlingenopdrachten stelt, bewaakt. Zo moeten leerlingen voorafgaand aan een interview eerst de opzet en de vragen laten goedkeuren voordat ze ermee de school uit mogen.'

Maar één contextrijke opdracht in één jaar Maatschappijleer maakt nog geen lente?

'Hoewel het natuurlijk wel zou kunnen om elk domein van het maatschappijleerprogramma in contextrijke opdrachten te gieten, gebruiken de meeste van de geïnterviewde docenten ook een maatschappijleermethode om basiskennis bij te brengen. Maatschappijleerdocent Wim Aardappel van het Greijdanus te Zwolle overhoort zijn leerlingen op de kennis van begrippen inzake politieke besluitvorming, voordat hij ze de opdracht geeft zelf een uitstapje naar de Tweede Kamer te organiseren. Hij vindt dat het onderwijs niet voor de leerlingen moet denken maar ze zelf aan het denken moet zetten. Waarom bedenkt een school regels voor leerlingen zonder hen erbij te betrekken? Aardappel liet de leerlingen in de maatschappijleerles

Meesterproef

Het medeorganiseren van een excursie naar Den Helder voor alle leerlingen van de examenklassen Theoretische Leerweg (TL).

Vier leerlingen gaan deze excursie begeleiden. Dat ziet er dan als volgt uit:

1. Zij nemen deel aan de vergaderingen om mee te denken aan wat zinvol is om aan voorlichting te krijgen.
2. Zij helpen mee om het programma voor die dag samen te stellen. Op 28 januari 2008 gaan de vier leerlingen naar Den Helder om aldaar een open dag met de Marineleiding te regelen.
3. Vanaf dinsdag 29 januari wordt een voorlichting voor de klassen TL 4 voorbereid, waarin het programma voor 4 en 5 maart wordt uitgelegd. Geprobeerd wordt om een decaan van het Deltion uit te nodigen, die uitleg geeft over de opleidingsmogelijkheden van de Marine bij het Deltion. De voorlichting door de vier leerlingen vindt plaats tijdens een les Maatschappijleer, Godsdienst of Nederlands in de maand februari. Er zal een dag worden afgesproken waarop ook de decaan van Deltion daarbij aanwezig kan zijn.
4. Zij zorgen voor leerlingenlijsten en maken twee groepen: Groep 1 gaat op dinsdag 4 maart naar Den Helder en groep 2 op woensdag 5 maart. Groep 1 en groep 2 worden weer verdeeld in elk twee gelijke groepen met elk twee begeleiders.
5. Zij geven vooraf voorlichting aan de klassen over wat er die dag staat te gebeuren en wat van de leerlingen wordt verwacht. Daarbij is dan eventueel ook een voorlichter (decaan) van Deltion aanwezig.
6. Zij maken foto's, films en verslagen voor de presentatie achteraf.
7. Zij maken en houden een enquête onder de deelnemende leerlingen op donderdag 6 maart om het effect van deze voorlichting te meten.
8. Tot slot geven zij op vrijdag 7 maart een presentatie over hun aandeel in

deze excursie. Aan de voorlichters van de Marine (en ouders en andere belangstellenden) leggen zij uit wat goed ging, welke doelen werden gehaald en wat leerlingen er van hebben opgestoken. Ook maken ze een draaiboek voor een eventuele volgende excursie.

Docent Maatschappijleer Wim Aardappel, enkele van zijn leerlingen en een Marineman.

onderzoeken waarom mobiele telefoons soms op scholen worden verboden. Het onderzoek daagde de leerlingen uit met voorstellen te komen inzake het gebruik van mobiele telefoons. De regels zouden moeten worden aangepast op een manier waarin zowel docenten als leerlingen zich konden vinden. Zij kwamen erachter dat leerlingen niet achter regels konden staan waarin ze hun mobiel moeten uitzetten of opbergen. Het onderzoek is daarna verschoven naar verantwoord gebruik van de mobiele telefoons. Leerlingen werden per brief gevraagd mee te werken aan een gezamenlijk afgesproken verantwoord mobiel telefoongebruik. Daarnaast bieden ook werkvelden van ouders volop mogelijkheden. Vraagstukken of problemen die binnen een bedrijf of organisatie van een ouder

spelen kunnen worden aangedragen. Leerlingen gaan op zoek naar oplossingen en presenteren die op een avond waarvoor ook de ouders worden uitgenodigd. Als leerlingen echt door een onderwerp worden gegrepen, zo is de ervaring van Aardappel, dan komen ze vaak veel verder dan wij docenten denken.'

Is er materiaal beschikbaar voor contextrijk leren bij Maatschappijleer?

'Uitgeverij Eduactief te Meppel heeft de methode *Pit* uitgegeven voor leerlingen in de sector Zorg & Welzijn, met een werkplekkenstructuur op school. De avovakken, waaronder Maatschappijleer, zijn in deze methode opgenomen. Het boek *Maatschappijleer 1* is geschreven voor het werkveld Zorg & Welzijn (zie kader). Als afsluiting

van een project voeren leerlingen een prestatieopdracht uit. Helaas bleken dit alleen Zorg & Welzijn-opdrachten te zijn, zonder maatschappijleerelementen.

Uitgeverij Ontwikkelcentrum in Ede is samen met Fontys-adviseurs het project *Linc* (Leren in Nieuwe Contexten) gestart. Het project zoekt nieuwe onderwijsinhouden en onderwijsvormen voor de onderbouw om ondermeer het democratisch burgerschap bij leerlingen te ontwikkelen en bevorderen.² Openbare Scholengemeenschap Nieuw Zuid uit Rotterdam en het Valuascollege uit Venlo werken in de onderbouw volgens het Linc-concept. Zij maken gebruik van zelfontwikkelde Linc-opdrachten die ook op de internetpagina www.contentcatalogus.nl zijn te vinden. Op deze internetpagina zijn ondermeer opdrachten te vinden

In het Werkboek Maatschappijleer komen de volgende onderwerpen aan bod:

Maatschappijleer met PiT

Hoofdstuk

Onderwerpen

Hoofdstuk 1: Met PiT in de maatschappij

Doorleren, carrière en recht op onderwijs

Hoofdstuk 2: Werken bij ouderen

Verschillende vormen van wonen, ouderen, allochtonen

Hoofdstuk 3: Werken in de facilitaire dienst

Gezonde voeding, voedingsindustrie, Schijf van Vijf

Hoofdstuk 4: Werken bij lichamelijk beperkte zorgvragers

Gehandicapten, hoe zij benaderd worden, hoe zij zich in de maatschappij voelen

Hoofdstuk 5: Werken in een verpleeghuis

Wonen in een woonzorgcomplex, wetten en voorzieningen voor woonzorgcomplexen, verzorging van mensen in een woonzorgcomplex

Hoofdstuk 6: Werken in een kindercentrum

Kinderopvang, combineren van werken en kinderen, verdeling zorgtaken, buitenschoolse opvang

(Bron: www.pittig.org)

voor Mens & Maatschappij in de onderbouw. Voor Maatschappijleer in de bovenbouw is echter geen materiaal voorhanden. Op Nieuw Zuid beginnen de leerlingen elke dag met een onderdeel Actueel, waarin de belangrijkste onderwerpen uit de actualiteit worden besproken. Naar aanleiding van het *Jeugdjournaal* of de krant werken leerlingen stellingen uit, debatteren ze erover en leggen ze relaties met actuele vraagstukken.'

Wat zijn de drijfveren van docenten die voor contextrijk onderwijs kiezen?

'De al eerder genoemde Wim Aardappel laat vmbo-leerlingen bij Maatschappijleer 1 en 2 allerlei contextrijke opdrachten uitvoeren. Zijn conclusie is dat als er voor contexten wordt gekozen die bij de interesses van leerlingen aansluiten, zij hier enthousiast mee aan de slag gaan, zich er verantwoordelijk voor voelen en er ook daadwerkelijk iets mee doen. Zo heeft een groep leerlingen een plan bedacht om de schoonmaakkosten van de school terug te dringen. Net als de docenten waren zij verbaasd over de enorme kosten om de school schoon te houden. In hun plan hadden leerlingen uitgerekend dat als iedereen voor kostenverlaging hiervan zou zorgen, er voor elke klas voldoende geld voor een leuk uitstapje zou zijn. Dat leerlingen zich hier enthousiast voor maken geeft veel voldoening.' ■

Noten

1. Het SLO-rapport over contextrijk leren is te vinden op de internetpagina van Stichting Leerplanontwikkeling: www.slo.nl/themas/00110/003/.
2. Verdere informatie over het project Linc is te lezen op de internetpagina www.lereninnieuwecontexten.nl.

Maatschappijleer als begrippenleverancier voor Mens & Maatschappij

Vinger aan de pols

RADBOUD BURGSMMA

In *Maatschappij & Politiek* nummer 7 (2007) kon u lezen dat in de kerndoelen van het leergebied Mens & Maatschappij vooral de perspectieven en werkwijzen van de vakken Aardrijkskunde en Geschiedenis herkenbaar zijn. In tegenstelling tot wat de naam Mens & Maatschappij suggereert is Maatschappijleer sterk ondervertegenwoordigd. Een landelijk initiatief tot standaardisatie van de begrippen voor de mensvakken lijkt niet onzinnig. Zoiets als de *Binas* voor de zaakvakken. Een acroniem, samengesteld uit de eerste letters van de mensvakken, bekt niet lekker. Heeft iemand een idee voor een aantrekkelijke naam?

Als men het woord *maatschappij* voor een leergebied wil claimen, behoort daar nu eenmaal Maatschappijleer in te worden opgenomen, zo simpel is het.

Het logische gevolg is dan een perspectiefschema, met uiteraard de verschillende invalshoeken en bijbehorende deelvragen op basis van belangrijke begrippen, ontleend aan de Sociale Wetenschappen. Helaas maken de bestaande methoden (de maatschappijleermethoden even buiten beschouwing gelaten) gebruik van

verschillende (werk-)definities. Een begrip waar Maatschappijleer toch zeker een paragraafje of twee voor nodig heeft om het helder uit te leggen, is in aanverwante vakmethoden vaak in drie, vier regeltjes terug te zien. Op die verdieping in het werkboek met aanvullende vragen en opdrachten na, moet de leerling het daar mee doen. Behalve de beperkte aandacht en uitleg slaan enkele methoden de begripmatige plank ook nog eens volledig mis. Begrippen als *cultuur* of *discriminatie* zijn sprekende voorbeelden.

Hoe nu verder

Aan de hand van de ruim geformuleerde kerndoelen hebben diverse uitgevers de kerndoelen gevuld met begrippen, vaardigheden en de aanpak van de vakken Aardrijkskunde en Geschiedenis. Begrippen die het vak Maatschappijleer betreffen worden in de methode doorgaans matig behandeld. Voor de maatschappijleerdocent in de onderbouw - en daarmee vroeg in de doorlopende leerlijn - ligt er dus een belangrijke taak om aansluiting met het vak Maatschappijleer in de bovenbouw te bewerkstelligen. Hoe de door Maatschappijleer gevulde kerndoelen voor het leergebied Mens & Maatschappij er uit kunnen zien is in de kaders bij dit artikel te lezen.

Uiteraard is het de vraag in hoeverre de begrippen in deze vorm in het aanbod van Mens & Maatschappij een plek moeten krijgen. Een begrip is het best op zijn plaats wanneer het in een goede context wordt geplaatst, liefst aangevuld met de nodige voorbeelden. Of lastige begrippen als *cultureel universalisme* en *cultureel relativisme* op hun plaats zijn, is uiteraard afhankelijk van de leerling. Het idee of het principe dat achter een begrip schuilgaat is echter wel duidelijk te maken en dus te begrijpen. Het simpelweg leren van definities omdat de ze in de tekst worden genoemd is geen vruchtbare aanpak. De leerlingen moeten een begrip in de context kunnen herkennen en begrijpen; daarom vinger aan de pols bij Mens & Maatschappij.

36. De leerling leert betekenisvolle vragen te stellen over maatschappelijke kwesties en verschijnselen, daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen en te verdedigen, en

daarbij respectvol met kritiek om te gaan.

37. De leerling leert een kader van tien tijdvakken te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen.
38. De leerling leert een eigentijds beeld van de eigen omgeving, Nederland, Europa en de wereld te gebruiken om verschijnselen en ontwikkelingen in hun omgeving te plaatsen.
39. De leerling leert een eenvoudig onderzoek naar een actueel maatschappelijk verschijnsel uit te voeren en de uitkomsten daarvan te presenteren.

De aanpak voor de kerndoelen 36 tot en met 39 is samengevat in het perspectievenschema met deelvragen. De perspectieven zijn: Tijd, Ruimte, Sociaal-Cultureel, Politiek-Juridisch, Sociaal-Economisch en Persoonlijk-Ethisch. Dit schema kunt u terug vinden op de internetpagina van dit vakblad: www.maatschappijpolitiek.nl/.

40. De leerling leert historische bronnen te gebruiken om zich een beeld van een tijdvak te vormen of antwoorden op vragen te vinden, en hij leert daarbij ook de eigen cultuur-historische omgeving te betrekken.
41. De leerling leert de atlas als informatiebron te gebruiken en kaarten te lezen en te analyseren om zich te oriënteren, zich een beeld van een gebied te vormen of antwoorden op vragen te vinden.

Begrippen: audiovisuele media, belangen, censuur, communicatie, doelgroepen, gedrukte media, hoor/wederhoor massamedia, informatie, kwaliteitspers, manipuleren, persvrijheid, pluriformiteit, propaganda(machine), reclame, sensatiepers/roddelpers, verbaal/non-verbaal, verzuiling en vrijheid van meningsuiting.

42. De leerling leert in eigen ervaringen en in de eigen omgeving effecten te herkennen van keuzen op het gebied van werk en zorg, wonen en recreëren, consumeren en budgetteren, verkeer en milieu.

Begrippen: arbeid, arbeidsethos, arbeidsomstandigheden, belangengroep, beroep, conflicten, discriminatie, ecologie, flexibilisering, functies van arbeid, gastarbeiders, huishoudelijke taken, integratie, *melting pot*, minderhedenbeleid, mobiliteit, multiculturele samenleving, onbetaalde arbeid, overheid, overlegeconomie, positietoewijzing/verwerving, *salad bowl*, sociale controle, sociale mobiliteit, sociale ongelijkheid, sociale stratificatie, vakbonden, vooroordelen, vrije tijd, vrijwilligerswerk, welvaart, welzijn, werkgeversorganisaties/ondernemersorganisatie en werkloosheid.

43. De leerling leert over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen en leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen.

Begrippen: afwijkend gedrag, asielbeleid, assimilatie, conflicten, cultureel relativisme, cultureel universalisme, culturele kenmerken, cultuur, discriminatie, dominante cultuur, dominante groep, gelijkheid, gelijkwaardigheid, grondrechten, grondwet, ideologie, integratie, *melting pot*, mensenrechten, migratie, minderhedenbeleid, modern racisme, multiculturele samenleving, normen, ontzuiling, open samenleving, persvrijheid, politieke stromingen, positie verwerving/toewijzing, *salad bowl*, segregatie, sociale controle, socialisatie, tolerantie, vrijheid van godsdienst, waarden en wij- en zij-groep.

44. De leerling leert op hoofdlijnen hoe het Nederlandse politieke bestel als democratie functioneert en leert zien hoe mensen op verschillende manieren bij politieke processen betrokken kunnen zijn.

Begrippen: ambtenaren, barrièremodel, belangen(groep), beleid, burgers, constitutionele monarchie, controleren van de regering, democratie, dictatuur, feedback, gezag, grondrechten, grondwet, ideologie, kabinet, koning(in), minister-president, ministerraad, oppositiepartijen, overheid, parlement (gemeentelijk, provinciaal en landelijk), politiek, politieke partij, regering, regeringspartijen, wet en wetgeving.

45. De leerling leert de betekenis van Europese samenwerking en de Europese Unie te begrijpen voor zichzelf, Nederland en de wereld.

Begrippen: consumentenbescherming, Europees burgerschap, Europese Commissie, Europees Parlement, Europese Raad, Hof van Justitie, lid-

staten, Verdrag van Schengen, vrij verkeer van werknemers, wetgeving.

46. De leerling leert over de verdeling van welvaart en armoede over de wereld, leert de betekenis voor de bevolking en het milieu daarvan te zien en relaties te leggen met het (eigen) leven in Nederland.

Begrippen: arbeidsparticipatie, armoede, basisinkomen, positieverwerving/toewijzing, sociale mobiliteit, sociale ongelijkheid, sociale voorzieningen, sociale zekerheid, stratificatie, verborgen armoede, welvaart, welzijn en zorgtaken.

47. De leerling leert actuele spanningen en conflicten in de wereld te plaatsen tegen hun achtergrond, en leert daarbij de grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld, het belang van mensenrechten en de betekenis van internationale samenwerking te zien.

Begrippen: communicatieproces, conflicten, cultureel relativisme, cultureel universalisme, cultuur, democratie, dictatuur, ethnocentrisme, gelijkheid, gelijkwaardigheid, grondrechten, ideologie, informatie, pluriformiteit, racisme, religie, stereotyperingen, ver-

houdingen, vooroordelen, wij-groep en zij-groep.

Een volgende stap in de ontwikkeling van de leerlijn is die van de specialisatie. Het eerste en tweede leerjaar zijn de basisvormingsjaren met volledige vakkenintegratie. Het derde leerjaar wordt voor de havo en het vwo het schakeljaar naar de Tweede Fase. De vakken Aardrijkskunde en Geschiedenis verzorgen elk afzonderlijk de verdere invulling van de deelvragen in het perspectiefschema. In het derde leerjaar vindt differentiatie en verdieping plaats en wordt het schema aangevuld en uitgesplitst naar beschrijvende, verklarende, voorspelende vragen en waarderende en probleemoplossende vragen. Voor het vmbo geldt dat een goede methode voor Maatschappijleer 1, met extra aandacht voor de verschillende invalshoeken van Maatschappijleer (met de brillen of de maatschappijleerschijf), een onmisbare aanvulling op het leergebied Mens & Maatschappij is. ■

Foto: Koen van Rossum

Koloniaal-correct

Wij Nederlanders waaien met elk nieuw briesje op opiniegebied massaal mee en wakkeren het aan tot een storm die onze vorige collectieve mening radicaal wegblaast. Zodra zeggen wat je denkt in de mode raakt, is elk teken van politieke correctheid bij de

ander onmiddellijk verdacht. We gaan er ook blindelings vanuit dat de hele wereld ons voorbeeld volgt. Blijkt dat niet zo te zijn, dan reageren we superieur (zij zijn achterlijk) en verongelijkt (het is toch zeker zo!). Hoe treffend in dit licht is het recht-voor-zijn-raap optreden van PVV'er Brinkman en de reactie van de Antillianen! Tot zover de antropologie. Nu de zaak zelf.

Los van of de Antillen werkelijk een corrupt boevenland is, was Brinkman niet gewoon verplicht de opinie van zijn kiezers te verwoorden? Tenslotte is hij volksvertegenwoordiger, geen bestuurder. Want draai de zaak eens om. Wat zou ons parlement doen bij het bezoek van een Antilliaanse collega die er heilig van is overtuigd, dat alle Nederlanders rabiate racisten zijn, kolonialisten met bloed aan de handen? Die hadden we netjes ontvangen en gedacht: hij is niet wijzer.

Hoewel. Misschien komt de ene beschuldiging harder aan dan de andere. Een machthebber is niet gemakkelijk te beledigen door een mindere. Hij kan zich permitteren de neus op te halen voor wat de ander van hem vindt. Andersom, iemand die zich, al of niet terecht, de mindere voelt, is natuurlijk extra alert op superioriteitsvertoon bij de ander.

Deze - mijn eigen - gedachtegang volgend, sta ik nu voor een paradox.

Zou het niet veel meer van kolonialisme hebben getuigd als Brinkman zijn 'feiten' omzichtig politiek-correct had gepresenteerd, of zelfs, uit neerbuijgende prudentie, helemaal vóór zich had gehouden?

Grom

Presidentsverkiezingen

WOLTER BLANKERT

Hans van der Heijde en Jeffrey Peck, *De Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2008*, Instituut voor Publiek en Politiek, Amsterdam, 2008, 120 pagina's, ISBN 978-90-6473-430-4, prijs: € 14,90.

In de les zullen de Amerikaanse presidentsverkiezingen op 4 november stellig aan bod komen. Daarom is het een groot gemak dat hierover een handzaam boekje is verschenen. De auteurs van *De Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2008*, beiden verbonden aan *Maatschappij & Politiek* en beiden lerarenopleiders, weten waaraan een leerkracht behoefte heeft. Een grondige behandeling van de stof, maar zonder in jargon of detaillisme te vervallen.

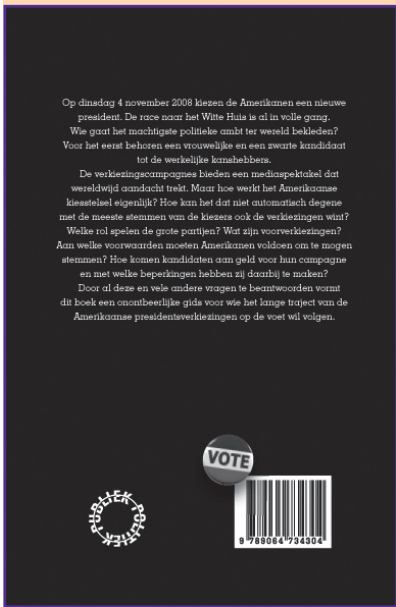
Voor met het eigenlijke onderwerp te beginnen wordt een historische schets van het ambt van de president en van de Amerikaanse staatsinrichting gegeven. Het is goed dat daarbij nog eens wordt gewezen op de lange levensduur van het Amerikaanse systeem. In de Europa-centrische geschiedschrijving wordt de Franse Revolutie vaak afgeschilderd als de bakermat van de democratie, terwijl die eigenlijk pas na 1945 in Europa gemeengoed is geworden. De Verenigde Staten daarentegen kennen een stabiel stelsel van volksinvloed en een uitgekende machtsdeling van nog even voor de Franse Revolutie.

Kiesstelsel

Vervolgens wordt het kiesstelsel, dat zo afwijkt van de evenredige vertegenwoordiging in Nederland, helder uit de doeken gedaan. Wezenlijk voor het Amerikaanse stelsel is dat recht wordt gedaan aan de zelfstandigheid van de vijftig staten. Uiteindelijk gaan alle stemmen van een staat naar één kandidaat, volgens het principe van *the winner takes all*. Elke staat spreekt in de eindfase dus uit één mond, hoe scherp de tegenstellingen ook waren. Het gewicht van elke staat wordt wel door het inwoneraantal bepaald.

Hierdoor is het bij herhaling voorgekomen dat de kandidaat met de meeste stemmen niet in het Witte Huis terecht kwam. Een overweldigende meerderheid in één staat kan een nipte nederlaag in een andere staat niet compenseren. Als er drie kandidaten meedoen, kan iemand met een nog lager percentage worden gekozen.

Dat men in Amerika de omweg van kiesmannen bewandelt, behoort tot de folklore. Oorspronkelijk ging het wel degelijk, zo leggen de auteurs uit, om getrapte verkiezingen om het plebs buiten de deur te houden. Dat veranderde al rond 1825, maar het bleef een handige manier om de verkiezingen op centraal niveau te regelen. Sinds de komst van de moderne communicatiemiddelen heeft het systeem geen praktische betekenis meer.

Campagnes

De rol van de voorverkiezingen, die elke staat zelf regelt, krijgt uitgebreid aandacht. De democratisering golf die in de jaren zeventig van de vorige eeuw over het land trok, heeft de betekenis ervan sterk doen toenemen. Tot die tijd kon het partijapparaat de meeste gedelegeerden voor de partijconventie benoemen, die de presidentskandidaat aanwijst. Nu moet de partij de winnaar uit de voorverkiezingen accepteren. De campagnetijd is daardoor met ruim een jaar verlengd. De partijvorming loopt heel anders dan men in Europa gewend is. Al zitten de verschillen vooral in de extreme vleugels van beide partijen. Toch kunnen in het algemeen de Democraten als iets *linkser* worden gekenschetst. Wel past hier een kanttekening. Sinds de ambtsperiode van Ronald Reagan hebben de Republikeinen zich op nationaal niveau ontpopt tot de *big spenders* die het land diep in de schuld staken, terwijl de Democraten (vooral Bill Clinton) de financiën weer op orde wisten te brengen.

Een heel hoofdstuk is gewijd aan geld, maar hier gaat het om de financiering van de campagnes. Dat die kostbaar zijn zal niemand verbazen. Dat de Amerikaanse overheid daarvan een flink deel voor haar rekening neemt, is misschien opmerkelijker. Er zijn strenge regels om te voorkomen dat rijke particulieren de campagne naar hun hand kunnen zetten - veel strenger dan in Europa. Inspanningen om kiezers te laten registreren van wie men aanneemt dat ze de kandidaat gunstig gezind zijn, maakt een belangrijk onderdeel van de campagne uit. Dit verschijnsel is onbekend in Europa.

Het boek wordt afgesloten met handige overzichten, van de huidige kandidaten, de Amerikaanse presidenten en van het gewicht van elke staat (in kiesmannen). Aan nuttige informatie geen gebrek. ■

Maatschappij & Politiek nummer 6 (oktober 2008) zal aan de Amerikaanse presidentsverkiezingen zijn gewijd.

PAS VERSCHENEN Onderwijskrant EUROPA

Er zijn twee versies; één voor havo/vwo en één voor het vmbo

Een greep uit de inhoud:

- Hoe ziet de toekomst van de Europese Unie eruit?
- Wat veranderd er door het Hervormingsverdrag?
- Wat merk je van Europese regels?
- Test; wat weet jij van Europa?
- Hoe zien mensen uit andere landen Europa?

De onderwijskrant Europa telt 8 pagina's en is te bestellen als pakket van 35 exemplaren. De prijs van het pakket bedraagt € 43,-, de verzendkosten zijn hierbij inbegrepen.

Gratis extra krant!!

Het IPP werkt ook aan een krant met vier scenario's voor de toekomst van Europa. Als u nu een pakket onderwijskranten bestelt, ontvangt u later dit jaar een pakket scenariokranten (inclusief docentenhandleiding).

Voor meer informatie kunt u terecht op de nieuwspagina van www.maatschappijenpolitiek.nl. Direct bestellen kan natuurlijk ook! Een mail naar bestel@publiek-politiek.nl is voldoende. Vermeld hierbij het aantal pakketten en de gewenste versie.

Nieuws van het bestuur

Op 10 januari 2008 heeft het NVLM-bestuur aan staatssecretaris van Onderwijs Marja van Bijsterveldt op basis van de veldraadplegingen zijn advies uitgebracht over het vervolgtraject voor de Commissie Schnabel. In navolging van deze commissie heeft het bestuur geadviseerd om op korte termijn een vervolgcmissie in te stellen. Deze zou het voorstel van de Commissie Schnabel moeten uitwerken tot een examenprogramma dat in 2009 het licht moet zien. Op basis daarvan zou een syllabuscommissie van de Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO) een syllabus Maatschappijwetenschappen moeten kunnen produceren, waarin de eindtermen voor het centraal examen kunnen worden beschreven en toegelicht. In augustus 2010 kunnen dan op verschillende scholen *pilots* worden gestart. Uit de adviesbijeenkomsten en de reacties uit de wetenschappelijke wereld kwamen allerlei opmerkingen en suggesties die door de vervolgcmissie kunnen worden meegenomen. Het NVLM-bestuur heeft een aantal punten daarvan onderstreept in zijn brief aan de staatssecretaris:

1. De gekozen concepten vormen een goede basis voor het vak. Een vervolgcmissie zou moeten onderzoeken hoe de concepten cultuur, maatschappelijke vraagstukken en beleid aan de hoofdstructuur zouden kunnen worden toegevoegd. Het schema dat de Commissie Schnabel op pagina 28 van haar rapport weergeeft zou er na deze amenderingen als volgt uit kunnen zien (de aanpassingen zijn vetgedrukt):
2. De NVLM stelt voor op havo- en vwo-niveau dezelfde concepten te hanteren. De uitwerking van die concepten kan wel per niveau verschillen.
3. De contexten moeten duidelijk worden omschreven en er moet een heldere verbinding met de verschillende domeinen worden aangebracht. Nu bestaat er onduidelijkheid over het onderscheid tussen (sub)contexten en domeinen.
4. De internationale en Europese contexten verdienen meer aandacht.
5. Wellicht hoeven niet alle domeinen van het examenprogramma deel uit te maken. Het verdient echter aanbeveling om op dit moment geen domeinen te schrappen.
6. Wat de NVLM betreft kan een aantal domeinen in elk centraal examen terugkomen, maar andere domeinen zouden om de drie à vier jaar kunnen wisselen.
7. Voor de vaardigheden verdient het aanbeveling om bij de bestaande invulling van domein A (Syllabus Centraal Examen met ingang van 2008) aan te sluiten.
8. Een vervolgcmissie zou zich moeten buigen over de vraag hoe het examenprogramma concreet aan zelfreflectie en een onderzoekende attitude kan bijdragen.
9. De NVLM is van mening dat het vak moet worden gegeven door bevoegde docenten Maatschappijleer die uitgebreid met het nieuwe examenprogramma hebben kunnen kennismaken. Een uitgebreid nascholingsprogramma is dus zeer wenselijk. De behoefte aan nascholing onder

docenten is groot, ook al omdat het aantal scholen dat Maatschappijwetenschappen aanbiedt sterk is gestegen. Het Tweede Fase Adviespunt constateert een opvallende stijging (havo: van 13 naar 31 procent, atheneum: van 12 naar 27 procent, gymnasia: van 28 naar 42 procent)(Bron: *Vernieuwde Tweede Fase, de start in cijfers*).

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Arthur Pormes, voorzitter

telefoon: 0346 - 262888

e-mail: a.pormes@brokledede.nl

Coen Gelinck, secretaris

Nieuwe Prinsengracht 78 II

1018 VV Amsterdam

telefoon: 020 - 6866972

e-mail: coen@wxs.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320 - 249481

e-mail: tstroobach@hotmail.com

Hans Teunissen, vice-voorzitter

h_teunissen@hotmail.com

Ingrid Faas, ledenadministratie

ingridfaas@gmail.com

Rob van Otterdijk

r.vanotterdijk@chello.nl

Regula Rexwinkel

rexraats@planet.nl

Felix van Vugt

felix.vanvugt@tiscali.nl

www.nvml.nl

Girekening NVLM: 1889654

	SOCIOLOGIE	POLITICOLOGIE
systeem	samenleving/maatschappij/ cultuur fundamentele maatschappelijke vraagstukken	politiek/bestuur/staat fundamentele politieke vraagstukken
binding	sociale cohesie institutie groepsvorming	politieke instituties representaties
vorming	socialisatie/acculturatie identiteit	politieke socialisatie ideologie
verhouding	sociale gelijkheid/ongelijkheid	macht/gezag conflict/samenwerking
verandering	modernisering globalisering individualisering	democratisering ontstatelijking beleid

Conflicten binnen de school

Sinds de islam in het Westen een factor van betekenis is, en met name sinds de aanslagen van 11 september 2001, associëren steeds meer mensen religie met conflict en geweld. Dat is een ontwikkeling waar het vak Gemengde Leerweg (GL) niet aan voorbij kan gaan. Ook in de lessen GL leiden religieuze opvattingen soms tot een conflict, getuige de casus in het themanummer van *Narhex* over confrontaties in de school. Op een openbare basisschool in Amsterdam krijgen twee leerlingen onenigheid over de vraag wie de enig ware God is: de christelijke God of Allah. De redactie van het tijdschrift voor levensbeschouwing en educatie *Narhex* wilde weten of en hoe het conflict in de school en in het godsdienst- en levensbeschouwelijk onderwijs leeft en komt met het themanummer 'Vitale conflicten'. 'Vitale conflicten, Confrontaties in school die er toe doen', *Narhex*, jaargang 7, nr. 6, 64 pp., prijs: € 7. Meer informatie: www.damon.nl.

Leerlingen naar Oeganda

In de voorjaarsvakantie (20 tot 28 februari 2008) vertrekken 54 middelbare scholieren als verslaggever met *Edukans Going Global* naar Oeganda. De jonge verslaggevers verdiepen zich in het leven van hun Oegandese leeftijdgenoten en bezoeken projecten van Edukans, de ontwikkelingsorganisatie voor onderwijs. Bij terugkomst doen ze op scholen uitgebreid verslag van hun onuitwisbare ervaringen. Edukans organiseert *Going Global* dit jaar voor de tiende keer. Door *Edukans Going Global* maken jongeren(31) op een actieve manier kennis met

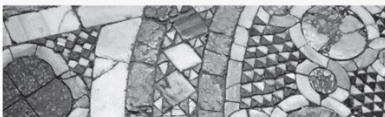
de wereldwijde armoede- en onderwijsproblemen. Op school krijgen ze speciaal lesmateriaal over hun leeftijdgenoten in Oeganda, over aids in Afrika en over het belang van goed onderwijs. Een van de leerlingen gaat op reis naar Oeganda om met eigen ogen de situatie daar te zien. Na de reis voeren de leerlingen met hun school actie voor de onderwijsprojecten die ze in Oeganda hebben bezocht. Het programma *Going Global* vergroot de betrokkenheid van jongeren bij ontwikkelingswerk. In februari verschijnt een onderzoeksrapport van het Centre for International Development Issues (CIDIN, Radboud Universiteit Nijmegen), naar de effecten van tien jaar *Going Global* in Nederland. Ook trekt in april en mei de *Ver Van Mijn Bed Show*, een theatervoorstelling met Oegandese jongeren, langs dertig middelbare scholen. Voor meer informatie: info@edukans.nl of www.edukans.nl.

Onderwijsdier

Onderwijsdier in hart en nieren

Een persoonlijke visie op groei, professionaliteit en pedagogisch vermogen

Terruwe reeks nr. 2

In het boek *Onderwijsdier in hart en nieren* geeft Bill Banning een verfrissende kijk op de pedagogische (groei)mogelijkheden in het onderwijs, waarbij de persoon van de leerkracht weer in de onderwijskundige branding komt te staan. Een leerkracht is geen manager van (voorgescreven) leerprocessen, maar iemand die met hart en ziel bij zijn leerlingen is betrokken. Banning is ondermeer theoloog en fulltimedocent in het voortgezet onderwijs. Hij werkt aan een promotie over de verschillende persoonlijkheidslagen binnen de professionaliteit van de leerkracht in biografisch perspectief (Universiteit van Tilburg). Bill Banning, *Onderwijsdier in hart en nieren, een persoonlijke visie op groei, professionaliteit en pedagogisch vermogen*, Damon, Budel 2007, 160 pp., € 14,90. Informatie: www.damon.nl.

Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 31 maart

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleiden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Hessel Nieuwelink, Gerard van Rossum, Matthijs van Waveren, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Foto omslag

Nationale Beeldbank

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail m&p@publiek-politiek.nl

Abonnementsprijs M & P

€40,- per jaar, Studenten €30,- scholen en instellingen €50,- M & P verschijnt acht keer per jaar. Losse nummers €5,50 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingenmateriaal, indien dit geschiedt zonder winstoogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen op diskette of per e-mail naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

Zojuist verschenen:

De Amerikaanse presidentsverkiezingen van 2008

Hans van der Heijde

Jeffrey Peck

Op dinsdag 4 november 2008 kiezen de Amerikanen een nieuwe president. De race naar het Witte Huis is al in volle gang. Wie gaat het machtigste politieke ambt ter wereld bekleden? Voor het eerst behoren een vrouwelijke en een zwarte kandidaat tot de werkelijke kanshebbers.

De verkiezingscampagnes bieden een mediaspektakel dat wereldwijd aandacht trekt. Maar hoe werkt het Amerikaanse kiesstelsel eigenlijk? Hoe kan het dat niet automatisch degene met de meeste stemmen van de kiezers ook de verkiezingen wint? Welke rol spelen de grote partijen? Wat zijn voorverkiezingen? Aan welke voorwaarden moeten Amerikanen voldoen om te mogen stemmen? Hoe komen kandidaten aan geld voor hun campagne en met welke beperkingen hebben zij daarbij te maken?

Door al deze en vele andere vragen te beantwoorden vormt dit boek een onontbeerlijke gids voor wie het lange traject van de Amerikaanse presidentsverkiezingen op de voet wil volgen.

In september 2008 zal er weer een onderwijskrant van het IPP verschijnen over de Amerikaanse presidentsverkiezingen. Dit boek van Hans van der Heijde en Jeffrey Peck, respectievelijk hoofdredacteur en correspondent van Maatschappij & Politiek, biedt docenten maatschappijleer en geschiedenis veel achtergrondinformatie. Gebruik deze kennis om de les voor leerlingen nog aantrekkelijker te maken!

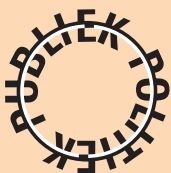
Verkrijgbaar bij de boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever.

ISBN 978 90 6473 430 4

120 pagina's

Amsterdam 2008

Prijs: € 14,90

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

T 020 5217 600

E info@publiek-politiek.nl

Cito zoekt docenten maatschappijleer voor het construeren van opgaven voor de centrale examens maatschappijleer vmbo, havo en vwo

Cito zoekt met ingang van 1 augustus 2008 docenten voor de constructie van opgaven

A voor centrale examens maatschappijleer vmbo BB/KB/GT en

B voor centrale examens maatschappijleer/maatschappijwetenschappen havo/vwo.

Docenten die willen reageren, dienen in ieder geval te voldoen aan de volgende voorwaarden:

- ruime ervaring hebben met maatschappijleer als centraal examenvak in vmbo of havo en/of vwo;
- over gedegen vakkennis beschikken in het bijzonder over de domeinen die op het centraal examen getoetst worden;
- creatief zijn in het bedenken en construeren van vragen en opgaven aan de hand van divers actueel bronnenmateriaal;
- beschikken over een goed taalgevoel en helder kunnen schrijven.

Een opdracht om vragen te construeren aan de hand van bronnenmateriaal maakt onderdeel uit van de selectieprocedure. Ook kan u gevraagd worden recente zelfgemaakte toetsen op te sturen. U krijgt een contract bij Cito. Dat contract kan variëren tussen de drie en zes uur per week. De overeenkomst gaat in per 1 augustus 2008.

Als u belangstelling heeft voor deze functie, stuur dan uw brief voorzien van een recent curriculum vitae, vóór 15 maart naar: Cito, t.a.v. mevrouw H. Roseboom, Postbus 1034, 6801 MG Arnhem. Uw brief kunt u ook per e-mail zenden aan henny.roseboom@cito.nl of aan Victor Gijselhart.

Wilt u aanvullende informatie, dan kunt u contact opnemen met Victor Gijselhart, toetsdeskundige en vakmedewerker examens maatschappijleer vmbo, havo en vwo van Cito. e-mail: victor.gijselhart@cito.nl of telefoon (026) 3521345.